

УДК330.4:303.732.4

**ПІДТРИМКА ТА РОЗВИТОК ЕКСПОРТУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ**

Н.В. САВЧУК, О.В. ФЕДОРЕНКО

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Цю статтю присвячено проблемі підвищення конкурентоздатності української економіки. Аналізується створення сучасних фінансових механізмів державної підтримки експорту.

Приділяється увага товарній структурі експорту України. Виявляються основні проблеми, які перешкоджають підвищенню конкурентоздатності українських товарів на світових ринках.

У статті визначаються вихідні поняття: експортно-кредитне агентство, державна підтримка експорту, гарантія відшкодування збитків, страхування кредиту, страхування інвестицій

Підвищення конкурентоспроможності української економіки є необхідною умовою розвитку країни та поступової її інтеграції у світовий економічний простір. Процеси трансформації світової економіки, які відбуваються під впливом процесів інтернаціоналізації економіки та розвитком науково-технічного прогресу, визначаються прискоренням економічного зростання та якісними змінами у факторах виробництва. Під впливом цих процесів збільшується розрив між найбільш розвинутими країнами та країнами з повільними темпами економічного зростання.

Конкурентоспроможність української економіки знижується: згідно з оцінками Світового економічного форуму за рівнем конкурентоспроможності Україна у 2010 році посіла 89 місце серед 139 країн світу [4]. Це пояснюється низкою проблем, які заважають та перешкоджають українським підприємствам конкурувати на міжнародних ринках. Серед проблем, що гальмують розвиток економіки варто виділити незначні іноземні та вітчизняні приватні інвестиції в оновлення виробництва, особливо в технологічно-інтенсивні галузі економіки. Іншим, не менш важливим чинником, є експортне виробництво, яке характеризується низкою доданою вартістю, високою капітало- та енергоємністю, що підвищує залежність економіки від руху світової кон'юнктури цін на сировину та енергоносії.

Факторами, які визначають спроможність країни до інноваційного зростання, є значні витрати на вищу освіту, високо розвинуті інформаційні технології, інвестиції в науково-дослідницькі розробки, ефективне законодавство щодо захисту прав інтелектуальної власності. Головними макроекономічними факторами довгострокового зростання є стабільність фінансової системи та фінансових інститутів, баланс бюджету, помірне оподаткування, висока частка національних заощаджень, стабільність валютного курсу, впровадження реформ для покращення економіко-правового середовища та створення умов для сприятливого інвестиційного клімату. Створення сучасних фінансових механізмів державної підтримки експорту, забезпечення захисту українських підприємств-експортерів та підвищення конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках – це ті основні заходи, які будуть стимулювати розвиток експортоорієнтованих підприємств. Банківська система має відігравати провідну роль у створенні та зміцненні ринкових засад економіки, формуванні бази для динамічного ринкового середовища шляхом перерозподілу фінансових ресурсів між галузями економіки.

Сьогодні економіка України характеризується вузькою структурою експорту та нестабільним зростанням експорту. Незважаючи на багаті природні ресурси, вигідне географічне розташування, високі

показники людського капіталу в структурі українського експорту переважає сировинна складова та товари з низькою доданою вартістю, про що свідчить товарна структура експорту України за 2010 рік.

Товарна структура експорту України за 2006 – 2010 рр.

Назва товарів	2006	2007	2008	2009	2010
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	1,0	1,5	1,2	1,5	1,5
II. Продукти рослинного походження	5,1	3,5	8,3	12,7	7,7
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	2,5	3,5	2,9	4,5	5,1
IV. Готові харчові продукти	3,6	4,2	3,8	5,3	5,0
V. Мінеральні продукти	10,1	8,7	10,5	9,8	13,1
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	8,8	8,2	7,5	6,3	6,8
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та каучук	2,1	2,0	1,5	1,4	1,3
VIII. Шкіряна і хутряна сировина та вироби з них	0,8	0,8	0,5	0,4	0,3
IX. Деревина і вироби з деревини	1,6	1,7	1,2	1,7	1,6
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	1,6	1,6	1,3	2,0	1,8
XI. Текстиль та вироби з текстилю	2,4	2,0	1,5	1,8	1,4
XII. Взуття, головні убори, парасольки	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу, кераміки, скла	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8
XIV. Дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння, дорогоцінні метали та вироби з них	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	42,8	42,2	41,2	32,3	33,7
XVI. Механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку	8,7	10,1	9,5	12,6	11,0
XVII. Транспортні засоби та шляхове обладнання	5,4	6,7	6,5	4,0	6,3
XVIII. Прилади і апарати оптичні, для фотографування або кінематографії; апарати медико-хірургічні; годинники; музичні інструменти	0,4	0,4	0,4	0,7	0,5
XX. Різні товари і вироби	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8
XXI. Вироби мистецтва	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

За даними Держкомстату України [2] <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Основними заходами сталого зростання підприємств, в тому числі й експортоорієнтованих, є впровадження нових технологій та інновацій в поєднанні з кваліфікованими кадрами та знаннями. Високий розвиток економіки характеризується наступними факторами: диверсифікація експорту, підвищення продуктивності, ефективне використання наявних технологій та процесів, а також розвиток нових технологічних інновацій підприємствами спільно з науково-дослідними інститутами, наявність кваліфікованих кадрів та розвиненої наукової бази.

З метою створення сприятливих умов для підвищення експортних можливостей українських підприємств та підвищення конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках необхідно впровадити сучасні фінансові механізми державної підтримки експорту, які визнані міжнародними організаціями, зокрема Світовою організацією торгівлі та Організацією економічного співробітництва та розвитку.

Одним з можливих заходів, що може сприяти розвитку експортного сектора України є створення експортного кредитно-страхового агентства.

Експортні кредитно-страхові агентства є важливим елементом сучасної міжнародної торгівлі, ефективним та важливим засобом державної підтримки експорту шляхом прямого кредитування експортерів або імпортерів вітчизняної продукції, страхування експортних кредитів від комерційних та

некомерційних ризиків та надання експортних гарантій. Експортні кредитно -страхові агентства функціонують у багатьох країнах світу, відіграють важливу роль у світовій торгівлі та керуються міжнародними правилами та принципами.

Підтримка експорту має реалізовуватися за трьома головними напрямками, які доповнюють один одного: пряме кредитування, надання гарантій та страхування експорту. Серед функцій, що здійснюють експортні кредитно-страхові агентства можна виділити наступні [5]:

- страхування кредиту
- страхування в разі нечесної вимоги на відшкодування
- страхування від ризиків коливання валютних курсів.
- страхування інвестицій
- гарантії відшкодування збитків банкам за гарантіями в рамках контрактів.
- гарантії кредитів комерційних банків експортерам
- факторинг

Деякі експортно-кредитні агентства надають послуги факторингу зазвичай через дочірні компанії. Факторинг є надзвичайно важливою послугою для підприємств, які не мають достатнього основного капіталу для того, щоб позичити кошти в комерційному банку, і у поєднанні зі страхуванням кредитів надає забезпечення доходу і ресурси для агресивного виведення на ринок їхніх продуктів.

Серед причин, які мають негативний вплив на розвиток експорту та просування товарів і послуг українських підприємств на міжнародні ринки, можна виділити такі: недостатність дієвих механізмів державної підтримки фінансування та страхування експортних операцій вітчизняних підприємств, нерозвиненість ринкової інфраструктури підтримки експорту, системи фінансування та страхування експортно-імпортних операцій та гарантування розрахунків за поставлені товари. Оскільки зарубіжні конкуренти мають ряд переваг перед вітчизняними експортерами, зокрема дешеві кредити, що компенсуються державами через експортно-кредитні агентства та захист від політичних і, частково, комерційних ризиків.

Національні системи страхування та кредитування експорту промислово розвинутих країн у сучасному вигляді фактично сформувалися на початку 80-х років. Системи фінансової підтримки експорту забезпечують умови стрімкого зростання обсягів експорту. При цьому, міжнародна практика свідчить, що чим нижче рівень конкурентоспроможності продукції, тим більшою має бути державна підтримка експортного страхування та кредитування.

Механізм державного страхування експортних ризиків є елементом єдиної системи фінансової підтримки експорту. Фінансова підтримка держави створена у всіх країнах, що експортують продукцію високого ступеня переробки і оформлюється у національній системі страхування та кредитування експорту. Країни, які не мають подібної системи знаходяться у не вигідному становищі, оскільки відсутність зазначеної системи стримує просування їх товарів на зовнішні ринки та знижує конкурентоспроможність продукції вітчизняного виробництва. [1]

Експортно-кредитні агентства є потужним засобом підтримки конкурентоздатності окремих країн на зовнішніх ринках та відіграють помітну роль у національній та світовій економіці. Експортно-орієнтовані галузі є найбільш динамічною частиною економіки країни. Вони намагаються підтримувати більш високу оплату праці, ніж інші галузі, та забезпечувати зростання зайнятості більш високими

темпами, ніж фірми, що працюють на внутрішньому ринку. Експортоорієнтовані виробництва є найбільш ефективними тому, що вони змушені конкурувати з найкращими світовими компаніями та являються потенційними центрами впровадження нових технологій та сучасних методів менеджменту. Внесок експортних компаній до податкових надходжень є суттєвим у кожній країні світу, а їхні виробничі зв'язки з вітчизняними виробниками товарів та послуг є важливим внеском в економічне життя країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сидяченко В. Г. Впровадження фінансових інструментів розвитку експорту в Україні із врахуванням досвіду діяльності Корпорації Страхування Експортного Кредитування Польщі http://www.tpp.lviv.net/zek/Numbers/1_2002/Sydiachenko.htm
2. Сайт Державного комітету статистики України
3. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Белінська Я. В. Державна підтримка експорту: зарубіжний досвід та уроки для України - Стратегічні пріоритети, №3(8), 2008 р.
http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sp/2008_3/16.pdf
5. The Global Competitiveness Report 2010-2011 Klaus Schwab, World Economic Forum
6. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf
7. Export Credits, Official Export Credits Agencies
8. http://www.oecd.org/countrylist/0,2578,en_2649_34169_1783635_1_1_1_1,00.html